

PESTPROTOCOL BASISCHOOL HET KOMPAS TE MONTFOORT

Helaas is pesten een veel voorkomend en niet makkelijk op te lossen probleem. Het is een probleem dat wij onder ogen willen zien en serieus willen aanpakken.

DOEL VAN HET PROTOCOL

Wij willen een school zijn waar iedere leerling zich sociaal aanvaard voelt en zich kan ontwikkelen in een sfeer van veiligheid, acceptatie, erkenning en wederzijds respect. Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen stellen we iedereen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan! Dit doen we aan de hand van het zichtbaar maken van regels en afspraken voor kinderen en volwassenen. Wanneer er zich ongewenste situaties voordoen, kunnen zij elkaar aanspreken op deze regels en afspraken.

UITGANGSPUNT

Wanneer in een groep pestgedrag voorkomt, zijn vaak alle leerlingen van de groep erbij betrokken. Niet alleen het slachtoffer en de pester, maar ook de toekijkers. Bij de aanpak van pestgedrag worden alle partijen betrokken.

De school moet proberen pestproblemen te voorkomen. Los van het feit of pesten wel of niet aan de orde is, moet het onderwerp pesten met de kinderen bespreekbaar worden gemaakt.

Waar het in het tegengaan van pesten uiteindelijk allemaal omdraait, is het veranderen van de houding en gedrag van de leerlingen. De aanpak staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van het schoolbeleid als onderdeel van een goed pedagogisch klimaat.

PLAGEN OF PESTEN?

Een definitie van pesten op school luidt als volgt: "Pesten is het systematisch uitoefenen van psychische en/of fysieke mishandeling door een leerling, een groep leerlingen, leerkracht of ouder op een persoon die niet (meer) in staat is zichzelf te verdedigen." Met deze definitie is het verschil tussen pesten en plagen duidelijk aangegeven. Bij plagen is sprake van incidenten. Pesten echter gebeurt systematisch: een aantal keren per week, een keer per week of regelmatig.

We hanteren in de school drie begrippen, overeenkomend met de methode Goed gedaan:

- leuk plagen: iets grappigs zeggen of doen tegen een ander
- vervelend plagen: iets irritants zeggen of doen tegen een ander
- pesten: gemene dingen zeggen of doen tegen steeds dezelfde leerling

Het handelen van de leerkracht zal gericht zijn op het voorkomen van pesten én vervelend plagen.

SIGNALEN VAN PESTEN

Hieronder worden een aantal signalen genoemd. Deze lijsten zijn niet compleet en kunnen dus nog verder worden uitgebreid. Het is belangrijk dat zowel leerkrachten als ouders alert zijn op de manier waarop kinderen met elkaar omgaan.

OP SCHOOL

Mag niet meedoen bij spelletjes of wordt als laatste gekozen
Schoolprestaties gaan achteruit
Vermijdt de speelplaats of blijft dicht bij de leraar tijdens pauzes
Ziet er ongelukkig, gestrest, depressief uit
Klaagt over buikpijn, hoofdpijn
Heeft misschien niet één goede vriend
Bezittingen worden afgenomen of verstopt
Wordt uitgelachen, onvriendelijk benaderd

THUIS

Komt thuis met kapotte fiets, kleren of boeken

Heeft blauwe plekken, schrammen
Neemt geen klasgenootjes mee
Is bang om naar school te gaan
Kiest een onlogische route van en naar school
Slaapt onrustig en heeft nare dromen
Vraagt en/of steelt geld van familie
Wordt niet uitgenodigd voor feestjes
Overspannen en gestrest op zondagavond of aan het eind van een vakantie
Niets meer vertellen over school
Concentratieproblemen

CONCREET PESTGEDRAG/UITINGSVORMEN

Kinderen kunnen op verschillende manier pesten. Hieronder is een onderscheid gemaakt tussen verbaal, lichamelijk en andere manieren. Ook voor deze lijst geldt: deze lijst is niet compleet en kan verder worden uitgebreid.

MET WOORDEN

Belachelijk maken van een kind (bv. altijd met een bijnaam, opmerkingen maken over kleding, etc.)
Uitlachen (zogenaamd leuke opmerkingen maken over een klasgenoot)
Een klasgenoot voortdurend ergens de schuld van geven
Briefjes doorgeven
E-mails of sms-berichten sturen
Beledigen
Kleineren
Vernederen
Roddelen
Schelden of schreeuwen tegen het slachtoffer

LICHAMELIJK

Buiten school opwachten
Trekken
Duwen
Slaan of schoppen
Op weg naar huis achterna lopen of rijden
Klem zetten of opsluiten
Vastbinden

ANDERS

Doodzwijgen of buitensluiten bij gesprekken of activiteiten
Isoleren
Spullen afhandig maken of geld afpersen
Bezittingen afpakken en/of kapot maken
Naar het huis van het slachtoffer gaan

PESTINCIDENT MELDEN

Alle betrokken partijen worden gestimuleerd een pestincident te melden. Een pestincident wordt bij voorkeur eerst gemeld bij de vaste leerkracht van de betrokken leerling.

ANTIPEST-COÖRDINATOR EN VERTROUWENSPERSOON

Op basisschool Het Kompas is een antipest-coördinator aangesteld. Deze coördinator houdt toezicht op het naleven van het pestprotocol. Bij pestincidenten kan de leerkracht de hulp en expertise van de coördinator inschakelen. De coördinator is Gerdineke Hogendoorn (leerkracht).

Indien het niet mogelijk is of niet veilig voelt om de pesterij met de betrokkenen leerkracht of antipest-coördinator te bespreken kan het pestgedrag gemeld worden bij de vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersoon van Het Kompas is de heer W. Benschop. Zijn adresgegevens zijn te vinden in de bijlage van de schoolgids.

PREVENTIEVE AANPAK

SCHOOLREGELS

Op basisschool Het Kompas gelden 10 algemene schooregels (zie bijlage). Per week staan twee regels centraal. Leerlingen die een regel goed toepassen krijgen een groene kaart. Bij een x aantal groene kaarten wordt dat gevierd met een klassenbeloning. Omdat er binnen de school sprake is van een gezamenlijke verantwoordelijkheid worden leerkrachten gestimuleerd om juist groene kaarten uit te delen aan kinderen uit andere groepen. De werkgroep Gewoon Gehoorzaam is verantwoordelijk voor de borging van deze werkwijze.

START SCHOOLJAAR

Groepen maken altijd een aantal fases door. In deze fases bepalen de groepsleden bewust en onbewust hoe de groep zich zal gaan gedragen, wie de leiders worden, of er een zondebok aangewezen wordt, enz. Bij elke fase hoort een bepaald verloop. Als je niet zou ingrijpen, volgt dat verloop de wetten van de groepsdynamica. Door te anticiperen op het verloop, kun je het proces ombuigen ten gunste van een goed groepsklimaat met minder kans op pestgedrag. Bewust wordt daarom de eerste tien weken doelgericht gewerkt aan een goede groepsvorming door middel van kennismakingsspellen, klassikale activiteiten, samenspeel en samenwerkactiviteiten.

De fases in groepsvorming zijn (zie voor verdere uitwerking bijlage 2):

1. Forming
2. Storming
3. Norming
4. Performing
5. Termination

WEEK TEGEN PESTEN

Ieder jaar doen alle groepen van de school mee aan de landelijke week tegen pesten. In deze week worden er minimaal 3 (klassikale) activiteiten gedaan die gericht zijn op bewustwording, voorkomen en stoppen van pesten. De eerste teamvergadering na deze week worden de activiteiten kort besproken.

LESSEN GOED GEDAAN

Per week wordt er minimaal een half uur aan de sociaal emotionele ontwikkeling. Hierbij maakt de leerkracht gebruik van de methode Goed Gedaan!. Deze methode bestaat uit 16 lessen per schooljaar. Binnen de lessen wordt gewerkt aan 12 competenties:

Ik: zelfkennis, relativeren, zelfvertrouwen, zelfbeheersing, bewust keuzes maken

Jij: verplaatsen in anderen

Wij: omgaan met verschillen, rekening houden met anderen, weerbaarheid, samen spelen en werken, samen op internet

Zij: omgaan met media-informatie

CURATIEVE AANPAK

HANDELEN IN VASTGESTELDE PESTSITUATIES

Bij een pestincident worden de volgende zeven stappen doorlopen:

1. Op basis van het principe Hoor en wederhoor vinden gesprekken plaats. Eerst met de dader(s) en het slachtoffer apart. Zo mogelijk vindt in een gezamenlijk gesprek confrontatie plaats
2. Voldoet dit gesprek niet (in die zin dat het pesten toch doorgaat) of zijn er meerdere leerlingen bij betrokken, dan vindt er een gesprek met de hele klas plaats.

Vaak doet zich dit voor, vanwege de genoemde indeling pester – slachtoffer – toekijkers. Dit gebeurt volgens vijf stappen:

De ik-boodschap

De leerkracht geeft door middel van een heel duidelijke ik-boodschap te kennen, dat er in de klas een probleem is dat hij niet alleen kan oplossen, maar dat wel opgelost moet worden. Daarbij noemt hij heel duidelijk de probleemsituatie en vraagt de leerlingen oplossingen te geven. Hij benadrukt daarbij dat het probleem opgelost moet worden.

Het verzamelen van oplossingen

De leerlingen moeten allerlei oplossingen geven voor aanpak. Soms komen er geen ideeën omdat de leerlingen niet durven of zo'n aanpak niet gewend zijn. Maar als de leerkracht hen laat merken dat het hem ernst is door hen wat meer tijd te geven oplossingen aan te dragen, zullen ze in die periode het slachtoffer wat meer met rust laten. In deze fase mag er nog niet gereageerd worden op de oplossingen. Na verloop van tijd komt er een aantal oplossingen, meestal van de leerlingen uit de zwijgende middengroep. In dit proces staat het de leerkracht vrij om vanuit zijn professionaliteit oplossingen toe te voegen. Nadrukkelijk worden ook de toekijkers in dit proces betrokken.

Het evalueren van oplossingen

Alle oplossingen die nadelig zijn voor de zondebok en ook voor de pester worden geschrapt. Op die manier geeft de leerkracht aan dat hij geen partij kiest, maar aan alle leerlingen veiligheid wil bieden.

Het concretiseren van de oplossingen

Voor iedereen moet duidelijk zijn hoe de geselecteerde oplossingen uitgevoerd gaan worden. Het is daarbij aan te bevelen om ze op papier te zetten en daarna weer met de klas te bespreken.

Het evalueren van de oplossingen

De oplossingen moeten met regelmaat geëvalueerd worden. De leerkracht geeft aan dat de evaluatie een vast onderdeel gaat worden van de klassengesprekken. Wanneer er weer signalen komen van pesten dan moet de leerkracht weer teruggaan naar stap 1, maar ook als hij niets hoort, moet hij regelmatig evalueren. Het is van belang om het evalueren dan niet te laten verwateren. In dat geval is het belangrijk om complimenten te geven omdat het zo goed gaat. De leerkracht moet in deze fase de leerlingen duidelijk maken dat het aangeven dat er weer gepest wordt niet hetzelfde is als klikken, maar dat het in principe hetzelfde is als het helpen van de zondebok.

3. De ouders worden erbij betrokken, in die zin dat ze in kennis worden gesteld van de geconstateerde peestsituatie. Om ouders te ondersteunen kan het boekje met informatie voor de ouders uitgeleend worden ('Pesten hoort er niet bij' (voor ouders), uitgave door: Stichting Opvoedingsinformatie te Amersfoort).
4. De leerkracht meldt de geconstateerde peestsituatie aan het team.
5. Met name als er een peestsituatie geconstateerd is, wordt de vraag gesteld: Wat heeft de leerkracht nodig om deze groep te begeleiden? Bij de beantwoording van die vraag kunnen andere vragen zich voordoen: Hoe is de eigen houding naar de klas en eventueel specifiek naar bepaalde leerlingen toe? Hoeveel ruimte en verantwoordelijkheid krijgen de leerlingen zelf? Hoe veilig zijn de leerlingen in de klas? Waar nodig, brengt de leerkracht wijzigingen aan in zijn of haar functioneren.
6. Bij een leerling bij wie het zondebok of pester zijn vooral lijkt voort te komen uit een gebrek aan weerbaarheid, inlevingsvermogen en sociale vaardigheden, kan met de ouders gesproken worden over een eventuele sociale vaardigheidstraining, zoals die bijvoorbeeld gegeven wordt door het Centrum voor Jeugd en Gezin.
7. Er wordt regelmatig contact gehouden met de betreffende leerlingen, de groep en de ouders om te horen of de genomen maatregelen succes hebben en blijven hebben of dat er andere stappen nodig zijn.

CONSEQUENTIES BIJ PESTGEDRAG

Indien bovenstaande stappen 1 t/m 5 niet voldoende positief resultaat hebben, wordt er overgegaan op het straffen van de dader.

De straf is opgebouwd in 5 fases; afhankelijk hoelang de pester door blijft gaan met zijn/haar pestgedrag en geen verbetering vertoont in zijn/haar gedrag.

Fase 1

- Een of meerdere pauzes binnen blijven.
- Nablijven tot alle kinderen naar huis vertrokken zijn.
- Een schriftelijke opdracht zoals een stelopdracht over de toedracht en zijn/haar rol in het probleem.

-Door gesprek: bewustwording voor wat hij/zij met het gepeste kind uithaalt.

-Afspraken maken met de pester over gedragsveranderingen. De naleving van deze afspraken komen aan het einde van iedere week (voor een periode) in een kort gesprek aan de orde.

Fase 2

Een gesprek met de ouders, als voorgaande acties op niets uitlopen. De medewerking van de ouders wordt nadrukkelijk gevraagd om een einde aan het probleem te maken. De school heeft alle activiteiten vastgelegd in de 'Dit kan niet' map en de school heeft al het mogelijke gedaan om een einde te maken aan het pestprobleem.

Fase 3

Bij aanhoudend pestgedrag kan deskundige hulp worden ingeschakeld zoals de Schoolbegeleidingsdienst, de schoolarts van de GGD of schoolmaatschappelijk werk.

Fase 4

Bij aanhoudend pestgedrag kan er voor gekozen worden om een leerling tijdelijk in een andere groep te plaatsen, binnen de school. Ook het (tijdelijk) plaatsen op een andere school behoort tot de mogelijkheden.

Fase 5

In extreme gevallen kan een leerling geschorst of verwijderd worden.

MONITORING

SOCIOGRAM

Twee keer per jaar (voor de herfstvakantie en voor de voorjaarsvakantie) wordt in iedere groep een sociogram afgenomen. In dit sociogram geven kinderen 3 positieve en 3 negatieve keuzes op. Aan de hand van de resultaten kan de leerkracht gericht activiteiten inzetten om verhoudingen in de klas te verbeteren.

ZIEN

Twee keer per jaar wordt de ZIEN! Vragenlijst ingevuld. Voor de herfstvakantie wordt zowel de leerkrachtvragenlijst (groep 1-8) als de leerlingvragenlijst (groep 5-8) ingevuld. Voor de voorjaarsvakantie wordt de leerkrachtvragenlijst afgenomen in groep 1-4 en de leerlingvragenlijst in groep 5-8. In zowel de leerkrachtvragenlijst als de leerlingvragenlijst is een onderdeel pestgedrag en pestbeleving opgenomen. ZIEN biedt op basis van de vragenlijsten concrete doelen en handelingssuggesties.

GROEPSPLAN

Om de ontwikkeling en aanpak van sociaal emotionele vorming te volgen maakt de leerkracht twee keer per jaar een groepsplan (van een half jaar) sociaal emotionele vorming. Bij het opstellen van het groepsplan maakt de leerkracht gebruik van de input van sociogram en zien. Tijdens een half jaar beschrijft de leerkracht onder het kopje uitvoerig hoe de aanpak en ontwikkeling van de sociaal emotionele vorming verloopt. Aan het einde van de periode wordt het groepsplan geëvalueerd door de leerkracht.

BIJLAGE 1: SCHOOLREGELS

1. De Bijbel staat bij ons centraal, dat willen we allemaal
2. Wij zijn aardig voor elkaar, dan blijft het gezellig, het hele jaar!
3. Ik, jij, hij of zij...iedereen hoort erbij!
4. Kunnen we het even niet alleen, dan zijn er anderen om ons heen.
5. Ruzie lossen we met praten op. Lukt dat niet, dan zoeken we de juf of meester op.
6. Zegt een ander iets, zeg dan even niets.
7. Utlachen doet pijn, lachen is fijn!
8. Spullen van jou, spullen van mij, we zorgen ervoor, dan blijven we blij.
9. Rennen doen we op het schoolplein, binnen moet het rustig zijn.
10. Doet iemand iets goed, we geven een compliment voor wat de ander doet.

BIJLAGE 2: GROEPSVORMING

1. FORMING

De groepsleden kennen elkaar nog niet, of als de groep vorig jaar al bij elkaar was, weten de groepsleden niet of alles bij het oude is gebleven. Hoe jonger kinderen zijn, hoe meer ze in de grote vakantie zijn veranderd. Het is een verkenningsfase, die bij nieuwe groepen één à twee weken duurt en die bij groepen die elkaar kennen wat korter kan duren. De groep is in deze fase vaak nog heel rustig. De kinderen zijn meer bezig met zichzelf en hoe ze overkomen op de anderen. In deze fase zorgt de leerkracht vooral voor veiligheid.

2. STORMING

De groepsleden weten ondertussen een beetje wat ze van de anderen kunnen verwachten. De grenzen van de eigen veiligheid zijn verkend en nu kunnen ze zich gaan profileren. "Mijn mening moet gehoord worden, ik ben er ook." Voor een buitenstaander is de groep rumoerig. Er zijn botsingen, onenigheid en ruzietjes. Dit hoort bij deze fase en hoeft niet verontrustend te zijn. De hiërarchie wordt bepaald. De leerkracht laat merken dat conflicten bij het leven horen, maar dat de manier van oplossen wel belangrijk is. Conflicten worden samen uitgepraat.

Het resultaat van de stormingperiode kan heel verschillend zijn. De ene groep wordt een positief samenwerkende groep, in een andere groep staat concurrentie en machtsstrijd voorop. Weer een andere klas valt uiteen in subgroepen of een hoofdgroep met enkele outsiders. Waarschijnlijk heb je liever de positief samenwerkende groep als jouw klas. Onder de groepsfases kun je lezen hoe je die klas kunt krijgen.

3. NORMING

De leiders die in de vorige fase boven kwamen drijven, bepalen hoe er in de groep met elkaar wordt omgegaan. Zij bepalen soms onbewust, soms bewust, de ongeschreven regels. Deze normen staan eigenlijk zo goed als vast en veranderen bijna niet meer. Het is dus zaak om als leerkracht te zorgen dat er positieve groepsnormen zijn ontstaan vóór deze "vaststaan." Dit kun je bewerkstelligen door de leiders een positieve rol te geven en door de groep bewust te maken van hun gezamenlijke kracht tegen ongewenst gedrag.

4. PERFORMING

De groep is klaar voor het werken. De introductieperiode is voorbij. Deze fase gaat bij een groep die echt nieuw is, in na anderhalf tot twee maanden. Bij een groep die elkaar al kent kan deze fase al na twee weken ingaan. De groep keert naar de vorige fases terug als er bijvoorbeeld een nieuw kind in de groep komt, als een werkweek heel intensief beleefd wordt, als er een heel hevig conflict plaatsvindt, of als er een andere ingrijpende gebeurtenis plaatsvindt. Als leerkracht moet je nu niet denken dat de groep "af" is. Een goede groep vergt onderhoud gedurende het hele jaar.

5. TERMINATION

De groep nadert het eind van het jaar. De meeste leden zullen dat jammer vinden. Het kan zijn dat ze gaan mopperen op alles en iedereen. Zo wordt het afscheid minder zwaar, want het is immers niet zo leuk hier? Ook kunnen groepjes gaan klitten. Ze spreken ook vaak af elkaar snel weer te zien.

Als laatste kan er normvervaging optreden. Nu alles toch ophoudt, zijn de groepsregels ook niet meer zo belangrijk. Het is duidelijk dat groepen 8 deze fase heviger doormaken dan de andere groepen op school. Als leerkracht kun je wel begrip hebben voor dit proces, maar je moet er tevens voor zorgen dat de regels blijven zoals ze waren. Accepteer dus niet al het gedrag wat hieruit voortkomt en blijf wijzen op de afspraken.